

PRIJS 10 CENT

JEAN JAURÈS

ZIJN LEVEN EN ZIJN WERK
VOOR NEDERLANDSCHE ARBEIDERS
GESCHETST

DOOR

JOS. LOOPUIT

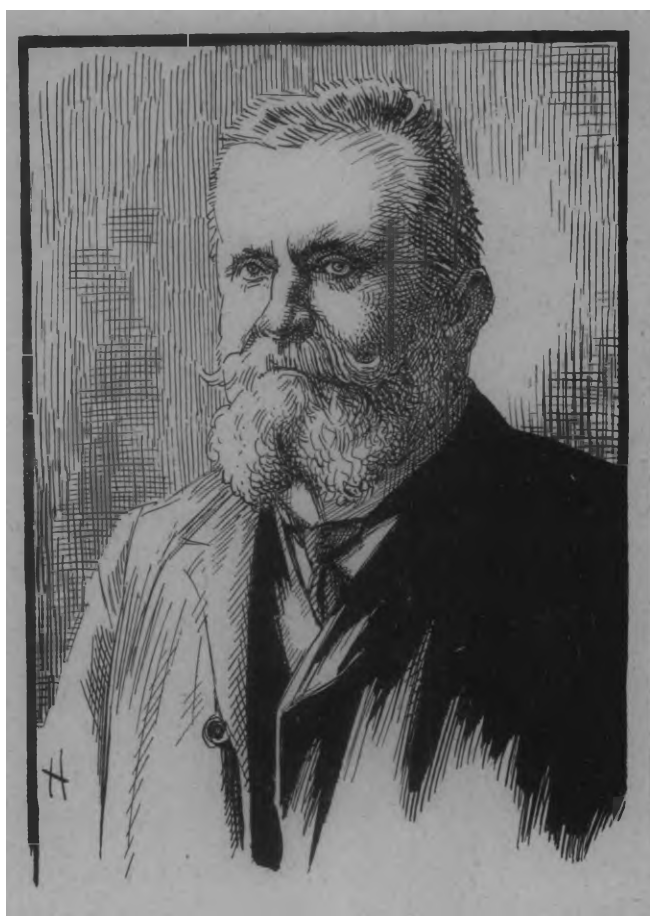
Uitgegeven door de Commissie voor de Schriftelijke Propaganda
Brochurenhandel S.D.A.P., Keizersgracht 378, Amsterdam — 1915

In den BROCHURENHANDEL DER S. D. A. P., Keizersgracht 378,

	zijn o.m. te bekomen:	Prijs	Fr. p. p.
K. HAENISCH.	Krieg und Sozial-Demokratie . . .	/ 0.20	/ 0.21
"	Deutsche Sozial-Demokraten und sozial-demokratische Deutsche . .	" 0.10	" 0.11
"	Wo steht der Hauptfeind? . . .	" 0.07 ⁵	" 0.08 ⁵
P. LENSCH.	Die deutsche Sozial-Demokratie und der Weltkrieg.	" 0.30	" 0.32
W. KEIL.	Das deutsche Volk im Kriege . .	" 0.10	" 0.11
ED. DAVID.	Die Sozial-Demokratie im Weltkrieg	" 1.30	" 1.38
"	Sozial-Demokratie und Vaterlandsverteidigung	" 0.15	" 0.16
H. HEINEMANN.	Die Sozialistischen Errungenschaften der Kriegszeit.	" 0.10	" 0.11
J. BORCHARDT.	Vor und nach 4 Aug. 1914 . . .	" 0.25	" 0.28
W. HEINE.	Gegen die Quertreiber	" 0.15	" 0.17
"	Kultur und Nation	" 0.10	" 0.11
H. LAUFENBERG.	Demokratie und Organisation . .	" 0.35	" 0.37
"	Imperialismus und Demokratie . .	" 0.25	" 0.27
H. CUNOW.	Parteilusammenbruch	" 0.25	" 0.28
K. KAUTSKY.	Nationalstaat	" 0.35	" 0.37
"	Die Internationalität und der Krieg	" 0.15	" 0.16
"	De Internationaliteit en de Oorlog (Vertaling van H. HEGERAAT).	" 0.10	" 0.12
M. ADLER.	Prinzip oder Remontik.	" 0.35	" 0.37
P. HIRSCH.	Kommunale Kriegsflürsorge . . .	" 0.35	" 0.37
E. BERNSTEIN.	Die Internationale	" 0.35	" 0.37
M. BEER.	Jean Jaurès	" 0.07 ⁵	" 0.08 ⁵
ROSA LUXEMBURG en Fr. MEHRING.	Die Internationale, Heft I . . .	" 0.35	" 0.37
A. PANNEKOEK.	Klassenkampf und Nation . . .	" 0.30	" 0.32
J. B. ASKEW.	Der britische Imperialismus . .	" 0.35	" 0.37
KARL LIEBKNECHT.	Militarismus und Anti-militarismus	" 0.65	" 0.68

en tal van andere duitsche boeken en brochures voorradig.

JEAN JAURÈS

JEAN JAURÈS

ZIJN LEVEN EN ZIJN WERK
VOOR NEDERLANDSCHE ARBEIDERS
GESCHETST

DOOR

JOS. LOOPUIT

**Uitgegeven door de Commissie voor de Schriftelijke Propaganda
Brochurenhandel S.D.A.P., Keizersgracht 378, Amsterdam — 1915**

JAURÈS' DOOD.

In den avond van 31 Juli 1914, terwijl de lucht reeds vervuld was van de oorlogsonheilen, die weldra over Europa zouden worden uitgestort, werd plotseling door het schot van een waanzinnige, een ontoerekenbare, die wel niet in den direkten maar dan toch in indirekten zin het werktuig was van een giftige ophitsingscampagne van een deel der reaktionaire Parijsche pers, onze groote Fransche partijgenoot Jean Jaurès neergeveld.

Het was wel een schrikkelijk zinnebeeld van de afgrijsselijke gebeurtenissen, die ons toen nog pas boven het hoofd hingen, dat vlak vóór de uitbarsting van den wereldoorlog een zoo groot, moedig en konsekwent voorvechter van den vrede, aan de menschheid, aan zijn volk en aan gansch het Socialisme werd ontnomen.

Afschuwelijk was het, dat den man, die zijn roemrijk leven vooral besteed had aan het streven om het vredesverstand te doen zegevieren boven den wilden oorlogshartstocht, juist op het tijdstip dat de bedreigde vrede hem wel minder kon missen dan ooit, door het moordend lood van een gek het leven moest worden benomen.

Juist toen hem en ons allen dit tragisch ongeluk trof, had Jaurès dagen lang vergaderd en geconfereerd, ten einde alles te doen, wat er maar toe kon strekken om aan Europa de ontzettende rampen van een algemeen oorlog nog te besparen.

In die geweldig kritieke dagen, op het einde van de maand Juli van 1914, was Jaurès werkzaam als geen ander.

Den 25ste sprak hij in een groote verkiezingsvergadering bij Lyon, en zijn rede was, nevens een beschouwing van de ontzettende Europeesche spanning en hare oorzaken, een doorlopende oproep, een geweldige noodkreet aan het adres van hen die Frankrijk's lot op dat oogenblik bestuurden, om alles te doen wat mogelijk was, teneinde het ongeluk van een oorlog nog af te wenden.

Drie dagen daarna ging Jaurès met Vaillant, Marcel Sembat, Jules Guesde en Jean Longuet naar Brussel, waar de buitengewone zitting van het Internationaal Socialistisch Bureau was bijeen geroepen. Den avond van den 29sten Juli werd een groote meeting voor het behoud van den vrede gehouden in het „Cirque Royal”. Jaurès sprak. Het was de laatste redevoering die hij zou houden. Enkele passages uit deze rede laten wij hier volgen, om te doen zien, dat Jaurès op dit moment volkomen overtuigd was, dat de regeering van zijn land niets anders dan den vrede wilde:

„Wij Fransche socialisten”, zoo zeide hij, „hebben een eenvoudige taak. Wij behoeven onze regeering niet meer onder den indruk te brengen van een politiek van den vrede. Zij brengt die reeds in praktijk. Ik, die nooit geaarzeld heb om mij den haat van onze chauvinisten op den hals te halen, wegens de koppige eigenzinnigheid, waarmede ik nooit naliet een Fransch-Duitsche toenadering te willen, ik heb thans het recht te zeggen: de regeering van Frankrijk wil den vrede!”

Intusschen gaf Jaurès de regeering duidelijk te verstaan, dat zij zich niet te zéér moest beroepen op het verbond met Rusland, om misschien nog op 't laatste oogenblik van die politiek af te wijken.

„Als men”, zoo riep hij uit; „zich zal willen beroepen op een geheim traktaat met Rusland, dan zullen wij ons daartegenover beroepen op een openlijk verbond met de menschelijkheid!”

Op den dag van den moord had Jaurès zijn artikel voor de „Humanité” over den internationalen toestand geschreven, dat tot opschrift had: „Koelbloedigheid noodig”. Het eindigde met een oproep aan de „wachters voor den vrede”, het proletariaat van Parijs, om den volgenden Zondagmorgen in de Wagramzaal te demonstreeren tegen den oorlog.

Hij was des avonds, nadat hij van het ministerie van buitenlandsche zaken gekomen was, nog naar het bureau van de „Humanité” gegaan voor een bespreking en ging vandaar, vergezeld van zijn vrienden Renaudel en Jean Longuet, naar het tegenover het bureau gelegen restaurant „Croissant”. Hij nam daar plaats op een

bank voor een geopend venster. Even voor tien uur, nadat de maaltijd was afgeloopen, troffen hem van de straat twee revolvershots, een in het achterhoofd en een in den nek. Hij zonk bewusteloos op de bank ineen. Medische hulp, dadelijk ingeroepen, baatte niet meer. Zonder tot bewust-zijn te zijn gekomen, blies hij na weinige minuten den laatsten adem uit.

Aldus was aan het leven van een der schoonste figuren van Frankrijk en van de sociaaldemokratie, „het grootste genie van den modernen tijd” gelijk de beroemde Fransche letterkundige Anatole France hem genoemd heeft, door sluipmoord een einde gemaakt op een tijdstip dat hij minder dan ooit aan zijn levensarbeid had mogen worden ontruikt, en op een leeftijd die van dezen arbeid nog zoo oneidig veel voor onzen strijd en voor zijn ideaal kon doen verwachten.

* * *

In de volgende bladzijden zal getracht worden een beeld te ontwerpen van den grooten leider en strijder wiens ontijdige dood nog heden zoo velen betreuren, wiens nagedachtenis velen zoo diep vereeren.

Een beeld van Jaurès, zooals hij voor het proletariaat dacht en werkte; zooals hij meende aan de arbeidersklasse die mate van politieke invloed en van werkelijke macht te kunnen verschaffen, waarop zij, in een republikeinsch en democratisch land als Frankrijk, het recht had.

Men dient een man als Jaurès, zooals hij geweest is als politikus en als socialist, te zien in de lijst der verhoudingen van zijn land. Staatslieden van zijn beteekenis en leiders van zijn kracht, menschen dus die van zoo grooten invloed zijn geweest op het politieke en sociale denken van hun tijd en hun volk, kunnen nu eenmaal niet losgemaakt worden van de eigenaardige verhoudingen en de gansche geschiedenis van het land en het volk waarin zij hebben gewerkt en waarvoor zij hun krachten hebben gegeven.

Die verhoudingen vormen den achtergrond zonder welke hun gedaante niet anders zou zijn dan een beeld zonder leven en zonder ziel.

Politici in den werkelijken zin des woords, ook, en laten wij maar zeggen vooràl, socialistische politici, zijn te zeer

scheppende naturen, om niet in het meest innige verband te staan met de verhoudingen waarin zij te werken hebben. En ook de internationale beteekenis van een socialistisch politikus zal te grooter wezen, naarmate zijn nationale beteekenis van grootere waarde is.

Laten wij het toch nooit uit het oog verliezen, dat de socialistische Internationale niet een eenvormigheid, maar een veelsoortigheid is geweest en nooit anders zal kunnen zijn.

Politiek is in zekeren zin kunst, de kunst van het mogelijke en het bereikbare. Enkel en alleen in en met de politiek kunnen omhoog-strevende en strijdende klassen zich telkens een oogmerk stellen, stuk voor stuk maatschappelijke idealen verwezenlijken. De kunst van de politiek is juist om daar aan te knopen in het praktische leven, waar de ontwikkeling van het leven, in een bepaald land en in een bepaalden tijd, de voorwaarden reeds ten deele geschapen heeft die tot de verwezenlijking van die oogmerken kan leiden.

„De menschheid”, zegt Marx ¹⁾, „stelt zich altijd slechts een taak die zij volvoeren kan; want, nauwkeuriger beschouwd, zal zij steeds vinden dat die taak zelve slechts daar haar oorsprong vindt, waar de stoffelijke voorwaarden harer oplossing reeds aanwezig, minstens in staat van wording zijn.”

De politieke taak van het proletariaat, die door zijn politici ten slotte moet worden volvoerd, zoodra zijn stuwende krachten hem nader bij het doel gebracht hebben, de agitatorische beteekenis van die politici, die op hun beurt het proletariaat een stuk verder tot zijn eigen taak opstuwten, vormen beide stukken zoo zuiver volksleven, dat onze socialistische politici, die tevens onze beste agitators zullen zijn, slechts in nauw verband met dat volksleven goed zijn te begrijpen.

Ook voor hen geldt wat de Duitsche dichter Goethe eenmaal voor het begrijpen van dichters van een vreemd land als eisch heeft gesteld:

Wie den dichter wil verstaan,
Dient naar 's dichters land te gaan.

¹⁾ Voorrede van „Zur Kritik der politischen Oekonomie”.

JEUGD EN VOORBEREIDING.

Jaurès is in 1859 te Castres, in de provincie Languedoc, geboren uit niet-vermogende ouders, die echter, naar hun afkomst, tot de deftige burgerklasse konden worden gerekend.

Die Zuidelijke provincie Languedoc heeft aan Frankrijk tal van beroemde mannen, staatslieden en denkers opgeleverd en in de middeleeuwen hadden de Albigenzen, een religieus-revolutionaire sekte, in deze provincie hun sterkste steunpunten.

De ouders van Jaurès bezaten de middelen niet om hun zoon te laten studeeren. Maar een vriend, de schoolinspekteur Deltour, die in den jongeling een studiekop zag, die voor de toekomst veel beloofde, stelde hem daartoe in staat.

Merkwaardig is het, dat deze Deltour een overtuigd reaktionair en aanhanger van het koningschap was, die op den terugkeer van een koning op den troon van Frankrijk vurig hoopte. Hij had den jongen Jean echter lief als een tweede vader.

Jean Jaurès was een van de voortreffelijkste leerlingen die zijn examens met het grootste gemak aflegde. Hij scheen voor geleerde in de wieg gelegd en was reeds jong een meester in de kennis der Grieksche en Romeinsche klassieken.

In 1881 verliet hij op 22-jarigen leeftijd de „Ecole Normale” te Parijs en werd tot leeraar benoemd aan het meisjes-lyceum te Albi. Twee jaren daarna werd hij lector aan de Hoogeschool van Toulouse. Het scheen dat voor hem in de wetenschap een groote toekomst was weggelegd.

Doch de kiezers van de stad Toulouse vaardigden twee jaren later den energieke jongen geleerde naar het parlement af. En zoo zag Jaurès zijn wetenschappelijke loopbaan plotseling afgebroken, terwijl zijn politieke reeds op 26-jarigen leeftijd begon.

In het parlement nam Jaurès plaats in het zoogenaamde linker-centrum, de republikeinsche middengroep, die, na den dood van Léon Gambetta, van de door dezen opgerichte „groote republikeinsche partij” was overgebleven. Wat Jaurès voornamelijk aan deze groep scheen te hebben gebonden, waren de oude idealen van de partij van Gam-

betta: een republiek onaantastbaar en sterk, en de vrijmaking van het onderwijs uit de banden der kerk.

Zijn verkiezing als parlamentslid scheen voor Jaurès vooral het middel om te Parijs, waar hij zich nu moest vestigen, zijn wetenschappelijke studies voort te zetten. Aan de universiteit der hoofdstad werkte hij in de wijsbegeerte, onder leiding van den hoogleeraar Paul Janet. Zijn parlementaire arbeid van dien tijd deed, in het algemeen genomen, niet vermoeden wat uit hem in de toekomst zou worden.

In 1891 heeft hij twee geschriften voltooid, een zuiver wijsgeerig en een wijsgeerig-socialistisch. Het eerste handelde over: „de werkelijkheid der onkenbare wereld”, het andere, in het latijn geschreven: „over de oorsprongen van het Duitsche socialisme”.

Dit laatste was Jaurès' eerste wetenschappelijke aanraking met het socialisme, dat hem sedert dien niet meer losliet.

Jaurès vatte het Duitsche socialisme in de eerste plaats als een wijsgeerige strooming op, die in den Duitschen geest gegrond was en reeds van Luther tot Kant liep en verder over Fichte en Hegel naar Marx.

„De socialisten waren de discipelen van de Duitsche wijsbegeerte zoowel als van het Duitsch genie zelf”, schreef hij. Niet een Engelschman was in het oudste groot-industrieële land, in Engeland, tot de theorie van het modernè socialisme gekomen, maar een Duitscher, Karl Marx.

Deze opvatting is in zekeren zin in overeenstemming met de woorden van Friedrich Engels: „Wij Duitsche socialisten zijn er trotsch op dat wij niet enkel maar afstammen van Saint-Simon, Fourier en Robert Owen (de „grootte utopisten”), maar ook van Kant, Fichte en Hegel.”

Uit den parlementairen arbeid van Jaurès als vertegenwoordiger van de „bezittende klasse” zijn intusschen wel enkele kenmerkende teekenen aan te wijzen, waaruit kan worden opgemaakt, dat deze jonge politikus, wat zijn sociale inzichten betrof, feitelijk bij de groep van het liberale „linker centrum” niet goed thuis behoorde.

Daar was bijvoorbeeld een rede, den 8sten Maart 1887 door hem gehouden, over het protektionisme. Hij plaatste zich als vooruitstrevend liberaal in het algemeen op hetzelfde standpunt als een ander redenaar van gelijke politieke

gezindheid over hetzelfde onderwerp, namelijk Deschanel, de tegenwoordige president van de Kamer.

Maar toch waren de gezichtspunten van Jaurès reeds veel socialer en moderner dan die van zijn toenmaligen geestverwant, zoodat zijn rede de aandacht trok van den overzichtschrjver van de „Revue Socialiste”, Gustave Rouanet, toen reeds een bekend socialist, die later Jaurès' beste vriend is geworden. Deze schreef:

„Bravo, mijnheer Jaurès; ziedaar een goede en gezonde politiek. Maar weet wel dat, als gij met uwe inzichten nog één stap verder doet, gij dan onmiddellijk in de „uiterste linkerzijde” van de Kamer terecht komt, te midden van de socialistische groep!”

En Rouanet hoopte dat Jaurès, aldus voortgaande, welhaast „een van de onzen” zou worden. Nu, zoo heel lang heeft het niet geduurd, of die verwachting werd vervuld.

In twee redevoeringen, die Jaurès nog heeft gehouden in datzelfde zittingsjaar, in de maanden Juni en Juli, over mijnwerkersaangelegenheden, toonde hij ook reeds het juiste begrip te hebben van de beteekenis der vakorganisatie onder de kapitalistische verhoudingen.

In lijnrechte tegenstelling met het echt oud-liberale gebazel, dat in den parlementairen kring, waartoe Jaurès toen nog kon gerekend worden, schering en inslag was, namelijk dat de arbeider immers vrij is om te doen en te laten wat hij wil, te werken of ook niet te werken, als de voorwaarden hem niet aanstaan, stelde Jaurès deze inderdaad socialistische waarheid: „De arbeider, die een weinigje heeft overgespaard, waardoor hij verzekerd is tegen den dag van morgen en overmorgen, kan over zijn loon onderhandelen, maar zoodra de honger zijn huis is binnengetreden, dan moet hij zich overgeven!”

En bewonderend sprak hij van de „machtige organisaties der vrije en solidaire arbeiders”. Aldus bleek hij toen reeds bezig zich ook praktisch in socialistische richting te ontwikkelen.

Bij de verkiezingen van 1889 werd Jaurès' mandaat niet hernieuwd. Maar hij was intusschen voor de zaak van het socialisme gewonnen. En toen hij 20 Januari 1893 zijn wederintrede in de Kamer deed, was dat als socialistisch afgevaardigde van het distrikt Albi.

VERDEELDHEID.

Gedurende meer dan twintig jaren bood de socialistische beweging in Frankrijk een beeld van de meest hopelooze verdeeldheid. Daarvoor zijn tal van oorzaken aan te geven, van ekonomischen, van politieken en van historischen aard, en het zou een geschrift op zich-zelf vereischen om die oorzaken op te sporen en duidelijk weer te geven.

Een korte schets moet hier dus volstaan.

Na den val van de „Commune” in 1871 leed de socialistische beweging natuurlijk zeer zwaar onder de bloedige nederlaag, wat haar jarenlang dat gevoel van machteloosheid gaf, dat op iedere nederlaag volgt. En hier nog zooveel te méér, wijl de regeeringen, die na den val van het Keizerrijk de Republiek bestuurden, alle middelen te baat namen om het wederopleven van een zelfstandige, socialistisch-getinte arbeidersbeweging te beletten. Eerst in 1884 hebben de vakverenigingen in Frankrijk weder het recht van vrije organisatie terug gekregen, dat hun al in 1848 door de voorloopige regeering der Omwenteling was geschonken, maar hun door Napoléon III weer was ontnomen.

Het socialistisch denkend deel van de Fransche arbeiders was of uit de school van Bakoenine, dus volkomen anarchistisch, of — vooral deze groep had een nogal sterk geestelijk overwicht, — uit de school van Proudhon, gematigd anti-politiek en vooral anti-parlementair; even sterk in zijn afkeer van den staat en de verovering van de staatsmacht, als de anarchisten. Een kleiner deel nog was Blanquitsch gezind, verwachtte wel veel van de verovering der staatsmacht, maar zocht die verovering langs den weg van een in het geheim voorbereiden en op het juiste moment uitbrekenden opstand.

Omstreeks het einde van de zeventiger jaren evenwel begon in Frankrijk een strooming op te komen, die zich vereenzelvigde met de opvattingen der sociaaldemokratie, in den zin van het „Communistisch Manifest” en van de „Internationale”, zooals die door Marx is geleid en die toen al in Duitschland bezig was een sterke politieke partij te worden.

Het was vooral Jules Guesde, die met nog enkele anderen, met Paul Lafargue, Gabriel Deville en Benoît Malon, deze beweging aanvoerde, en aanvankelijk met vrij wat succes.

Op het arbeiderscongres in Marseille in 1877 werd met 73 tegen 27 stemmen een „kollektivistische” motie ¹⁾ aangenomen, wat een overwinning van de groep van Guesde op die der zuivere „Proudhonisten” beteekende.

Het gevolg hiervan was de oprichting van den „Parti Ouvrier” (Arbeiderspartij), die een jaar later een program aannam aan welks opstelling Marx en Engels hebben medegewerkt en dat door Guesde en Malon samen was ingediend, het zoogenaamde „Minimum-programm”.

De „Parti Ouvrier” had na eenige jaren, dank zij vooral het groote agitatorische vermogen van Guesde, reeds vasten voet in Frankrijk; niet zoozeer in de hoofdstad, als wel vooral in de oude industrieele departementen van het Noorden, waar dan ook na eenige jaren reeds plaatselijke vakverenigingen in den geest van de Engelsche Trade Unions werden opgericht.

De „Parti Ouvrier” was lange jaren een van de bestgeorganiseerde en gedisciplineerde onder de socialistische partijen in Frankrijk en de geestelijke invloed die van haar op het gansche socialisme in Frankrijk uitging, was een zeer beteekenende.

Doch met de oprichting van den „Parti Ouvrier” was nog niet de eenheid der socialistische groepen verkregen. Het tegendeel bleek het geval te zullen worden. Het toenmalige Marxisme werkte aldaar als een gist en de propaganda van het zuiver wetenschappelijke, methodische socialisme had nog meer splitsing tengevolge, waarbij dan nog vaak een persoonlijk element mede sprak en de omstandigheid dat enkele eierzuchtigen in een land als Frankrijk altoos nog een tijdlang een rol spelen konden, als zij voor zich een deel van het licht ontvlambare arbeiderspubliek konden veroveren.

Eenige jaren na de oprichting van den „Parti Ouvrier” drong in zijn eigen boezem de verdeeldheid door, toen Dr. Brousse, een invloedrijk propagandist, de leiding van „opportunisme” beschuldigde. Een scheuring was het ge-

¹⁾ De eerste sociaaldemokraten, of Guesdisten, noemden zich in Frankrijk meestal „Kollektivisten”, ter onderscheiding van de anarchisten, die zich „Communisten” noemden. De onderscheiding miste eigenlijk iederen feitelijken grondslag; maar in de n a m e n zat in die jaren juist nog het scherpe verschil der richtingen.

volg en Brousse richtte een nieuwe partij op, den „Parti Ouvrier Socialiste Révolutionaire”, die zich eenige jaren later zelf den misleidenden naam van de partij der „Possibilisten” gaf.¹⁾

Thans waren er dus drie socialistische partijen, die de politieke aktie op hun program hadden, ongeacht wat zij er mee wenschten bereikt te zien. Het waren de „Parti Ouvrier” van Guesde c.s.; de „Parti Révolutionaire”, of de „Blanquisten”, genaamd naar Auguste Louis Blanqui, den grooten revolutionair uit vroeger dagen; en de „Parti Ouvrier Socialiste Révolutionaire” of de „Broussisten”. Bovendien waren er nog groepen van Anarchisten, alsmede de syndikalist, die in die dagen reeds de „Bourses du Travail” (Arbeidsbeurzen, in Frankrijk de naam der plaatselijke vakvereenigingsfederaties) in vele groote steden beheerschten en toen al een vrij grooten invloed begonnen te krijgen op de vakvereenigingsarbeiders.

Een volgende scheuring ontstond in den boezem der „Broussisten”, in het begin van de negentiger jaren, doordien een groep van de leden, onder aanvoering van Jean Allemane, een in de voorsteden van Parijs zeer geliefd propagandist, de leiding van die partij op hare beurt van „opportunisme” betichtte, wat alweer de oprichting van een nieuwe partij na zich sleepte.

Hierbij bleef het evenwel nog niet. Eenigen tijd daarna richtten eenige socialist, meest parlamentsleden, een nieuwe socialistische groep op, die der „Socialistes Indépendants” (onafhankelijke socialist), die niet zoozeer in het land als wel in de Kamer politieke beteekenis kreeg. De leiding dezer groep was bij eenige zeer bekwame personen, die zich in de Boulanger-krisis van 1887 tot een afzonderlijke, konsekwent-socialistische groep van Kamerleden hadden gevormd, teneinde de radikale ministeries van Floquet en Lockroy den weg van een werkelijk democratische hervorming der Fransche politiek op te drijven. Onder hen stonden Millerand, Viviani, Basly, Camélinat en Rouanet vooraan.

Het was bij deze groep van de „Onafhankelijke Socialist”, dat Jaurès plaats nam, toen hij in 1893 als

¹⁾ „Possibilisten”, zij die slechts wenschten te veroveren wat mogelijk (possible) was en bereikbaar scheen.

socialistisch afgevaardigde weder zitting kreeg in het parlement.

Dat iemand als Jaurès zich in die dagen niet reeds dadelijk aansloot bij den „Parti Ouvrier”, sproot rechtstreeks voort uit het verschil in opvatting, dat er tusschen hem en deze partij bestond, vooral met betrekking tot de waardeering van de republiek voor de ontwikkeling van het Fransche socialisme.

Voor Guesde c.s. was de republiek een staatsvorm als een andere, evenals de monarchie niets dan een werktuig tot onderdrukking van het proletariaat. Guesde achtte de republiek zelfs nog gevaarlijker dan de monarchie, omdat zij door den schijn die van haar uitging, door het aureool dat zij droeg, nog meer geschikt was om de arbeidersklasse te bedriegen dan het koningschap.

Deze opvatting was zeer zeker niet geheel ongerechtvaardigd. Maar door aan haar zóó onverzettelijk vast te houden, deze opvatting tot zulk een steil dogma te maken, als Guesde vele jaren lang heeft gedaan, stelde hij zich en zijn partij in gevallen van groot politiek belang, die niet het minst juist het voortbestaan van de republiek betroffen, buiten de werkelijkheid.

Voor Jaurès evenwel was de republiek méér dan een staatsvorm zooals elke andere. Voor hem was zij de eenige staatsvorm die sedert de groote Revolutie van 1789-'92 in staat was om Frankrijk tot een werkelijk groot en vooruitstrevend land te doen verheffen, als een lichtend voorbeeld voor geheel Europa. Eerst na de burgerlijke republiek onaantastbaar gemaakt te hebben, kon men haar volgens hem tot een sociale republiek vervormen. Dat was het groote politieke ideaal dat Jaurès altoos voor oogen heeft gehouden.

Een burgerlijke republiek met economische afhankelijkheid van de arbeidende massa, dat was voor Jaurès de grootste tegenstrijdigheid die het Fransche regeeringsstelsel in zich bevatte. Deze tegenstrijdigheid op te lossen scheen hem de voornaamste taak van de socialistische politiek in Frankrijk.

Reeds in het eerste groote Kamerdebat, dat zich bij Jaurès' terugkeer als socialistisch afgevaardigde, in November 1893, onder het ministerie-Dupuy ontspon, heeft hij in een van die magistrale redevoeringen, die hem zijn

roem als parlementair strijder hebben verschaft, aan alle overtuigde republikeinen de taak van de republiek voorgehouden, van die republiek die nog iets meer voor de massa van het volk wilde zijn, dan de belichaming van het meest starre behoud en het schild tegen de grofste uitbuiting van het kapitalisme.

„Gij hebt”, zoo riep Jaurès dezen heeren toe, „de republiek onaantastbaar en onwankelbaar gemaakt, maar juist daardoor hebt gij tusschen de politieke orde en de economische orde een onverdedigbare tegenstrijdigheid in het leven geroepen. Immers, wat de politieke orde aangaat, is de natie souverain, heeft zij iedere oligarchie (heerschappij eener minderheid) uit het verleden gebroken. Wat echter de economische orde aangaat, is de natie onderworpen aan velen uit die oligarchie. Door het algemeen kiesrecht, door de souveriniteit van de natie over zichzelf, die hare meest besliste uitdrukking vindt in de republiek, hebt gij van alle burgers, de loonarbeidersklasse daarbij inbegrepen, een verzameling van koningen gemaakt. Door hun souverainen wil worden de wetten gemaakt en wordt de regeering geleid. Zij verwijderen en verwisselen hunne lasthebbers, de wetgevers en de ministers. Maar op hetzelfde oogenblik waarin de loonarbeider souverain is in de politieke orde van zaken, is hij in de economische orde eigenlijk niet veel meer dan een lijfeigene.”

„De arbeider”, zoo vervolgde Jaurès, „voelt die tegenstrijdigheid heel diep. Hij gevoelt dat de politieke republiek alléén hem niet voldoen kan, maar dat het logische uitvloeisel van dien staatsvorm de sociale republiek moet zijn. Omdat de natie de overheersching van politieke minderheden heeft vernietigd, moet zij ook die van economische minderheden doen verdwijnen.” Ziedaar, zoo luidde de konklusie van Jaurès, „waarom de socialistische beweging in Frankrijk een uitvloeisel is van de republikeinsche aktie.”

Jaurès heeft niet enkel toen, maar altoos zijn politiek op deze basis gebouwd. Hierdoor kwamen voor hem de klassenstrijd en de strijd om de verovering van de staatsmacht in Frankrijk niet te staan tegenover de republikeinsche idee, maar werden beide juist het rechtstreeksch uitvloeisel daarvan.

OM DE EENHEID.

Jaurès was sedert den tijd dat hij in en buiten het parlement zijn groote krachten voor de zaak van het socialisme gaf, door het streven bezielde om de eenheid van optreden der socialistische arbeiders te bevorderen. Maar Jaurès was nu eenmaal niet een van diegenen die zich in het bijzonder tot een bepaalde sekte of groep aangetrokken gevoelen, of zichzelf aangewezen achten om het „hoofd” van zulk een groep te zijn. Zijn aard was erop gericht om in de tegenelkander-in-werkende krachten van dogmatisch-eenzijdige groepen uit dezelfde beweging, de deelen dus van het groote geheel, de eenheidsgedachte, het verbindende te vinden en zich dáárnaar te richten.

Zijn diep-wijsgeerige natuur, gepaard aan een grooten zin voor de werkelijkheid, het geweldige optimisme dat hem bezielde tot een beschouwing van de verhoudingen, die menigeen naast hem niet zonder reden heel wat donkerder placht in te zien, maakten Jaurès tevens ongeschikt om een sektehoofd te wezen. Zij bestemden hem tot een leider van massaas.

„Onze onmiddellijke taak”, aldus schreef hij in 1897, „is het in het leven roepen van een eenswillende socialistische partij. Niet om een despotische en doode eenheid moet het ons te doen zijn, de verschillende socialistische organisaties kunnen en moeten daarbij blijven voortbestaan; maar zij moeten in staat wezen over hun gemeenschappelijke akties op vriendschappelijke wijze samen te beraadslagen en besluiten te nemen. Allen hebben wij hetzelfde ideaal, al zijn wij het over onze strijdmethoden niet geheel eens. De vervanging van den privaten eigendom der produktiemiddelen door den gemeenschappelijke is een veel te diepgaande omwenteling en zet teveel tegenstrijdige gevoelens van hoop en vrees in beweging, dan dat het aan een enkeling geoorloofd zou kunnen zijn, het proletariaat den weg voor te schrijven, dien het tot zijn bevrijding te gaan heeft. Hoofdzaak is, dat ieder onzer vastbesloten is, alle krachten die de nieuwe orde van zaken kunnen voorbereiden, in dienst van het socialisme te stellen.”

Was in den tijd, toen Jaurès deze woorden neerschreef, door de ontwikkeling der verhoudingen de weg tot de eenheid allengs gebaad, kort daarna zou een politiek incident

van groote draagwijdte de tot-stand-koming dier eenheid weder voor eenige jaren belemmeren. Wij bedoelen de Dreyfus-zaak. Aanvankelijk een „juridische dwaling”, later een bewezen rechtsbreuk, gepleegd tegenover een vrij onbekenden, buiten de politiek staanden joodschen kapitein, werd deze zaak, eenige jaren lang in Frankrijk „de zaak” geheeten, door den politieken omvang dien zij aannam, stap voor stap tot een geweldig militair-reaktionair komplot tegen het leven van de republiek zelve.

Eerst een stukje gewoon anti-semitisme, werd zij hoe langer hoe meer tot de samenzwering van alles wat in de hooge kringen van leger, van justitie en van bureaukratie een aanval wenschte te doen op de politieke vrijheid in Frankrijk.

Toen deze zijde van de Dreyfus-zaak ten slotte hoe langer hoe duidelijker werd, sprak het vanzelf dat iemand met de opvattingen van Jaurès niet meer lijdelijk kon blijven toezien, alleen zich er toe bepalend als socialist het schandaal te brandmerken, zonder zelf in te grijpen, te pogen den Augiasstal te redden en het komplot tegen de republiek te verdelen.

Nadat Emile Zola zijn beroemden open brief „J'accuse” (Ik beschuldig) in het dagblad „L'Aurore” had doen verschijnen, begon Jaurès in het dagblad „La Petite République” van Gérault-Richard, waarvan hij toen geregeld medewerker was, de campagne op politiek terrein.

Zeker, ook Guesde, ook diens „Parti Ouvrier”, hebben zich in dezen strijd om het recht van den joodschen kapitein niet onbetuigd gelaten, in weerwil van de toenmaals uit dien kring veelvuldig gehoorde bewering: „Laat de bourgeoisie zich om den bourgeois, haar slachtoffer, bekommeren; als het een arbeider was, zou er niemand zich om bekreunen.”

Jaurès echter verhief dien rechtsstrijd tot de hoogte van een strijd om het gansche regeerende stelsel, de lijfspreuk van Léon Gambetta daarbij tot de zijne makende: „Wat ik doe, dat doe ik tot het einde toe.”

Zoo moest de beoordeeling van de politieke beteekenis der Dreyfus-zaak noodwendig leiden tot een botsing tusschen de opvattingen van Jaurès en Guesde.

Vooreerst reeds wat de beoordeeling van de rechtszaak zelve betrof. In Jaurès leefde nu eenmaal veel te sterk het

gevoel, dat het onrecht, onverschillig aan wie gepleegd, onrecht bleef en dus gewroken en goedgeemaakt diende te worden, dan dat hij niet met alle kracht zou opkomen tegen een onrecht van zoo afschuwelijken aard als den kapitein Dreyfus door een met de vuilste middelen werkende militaire klik aangedaan was.

Zeer schoon heeft hij eens het verschil te dien opzichte tusschen hem en Guesde in een vergadering aldus uiteengezet:

„Guesde zeide, dat zij, die de kapitalistische maatschappij in stand houden, ook hare dwalingen hebben te herstellen; dat zij, die de kapitalistische zon aanbidden, haar ook van hare vlekken hebben te reinigen. Welnu, ik veroorloof mij hierop dit te zeggen: Van den dag, dat tegen een mensch een misdaad wordt gepleegd, dat een mensch neergeslagen wordt door de hand van de bourgeoisie, terwijl door het ingrijpen van het proletariaat dit had kunnen worden voorkomen, van dien dag is het niet enkel meer de bourgeoisie die daarvoor aansprakelijk is, maar ook het proletariaat.”

Doch ook wat de politieke beteekenis van deze zaak voor de republiek betreft, liepen de meeningen der beide leiders sterk uiteen. Jaurès zag met zijn voor de werkelijkheid fijn gescherpt blik, zoodra maar één enkel tipje van het gordijn, waarachter het schandaal moest verborgen blijven, was opgelicht, reeds onmiddellijk daarachter de gansche klerikaal-militaristische campagne, met heel dat weefsel van intrige en leugen dat het land aan den rand van den afgrond moest brengen.

Derhalve gold het hier voor Jaurès niet, zooals aanvankelijk voor de groep der „gematigden”, Millerand, Viviani e.a., een „gevaarlijke zaak”, waarin men zich niet mengen moest, noch een kwestie die enkel de bourgeoisie aanging, maar een politieke veldtocht tegen de vereenigde klerikaal-feodale machten, die de gansche republiek en de democratie bedreigden, een veldtocht die op leven en dood moest worden gevoerd tot het einde toe, dus tot dat die machten geheel waren gebroken.

Vandaar dat Jaurès, toen het een paar jaar later, in 1899, zóó stond, dat de voorloopige overwinning die behaald was, nog slechts bevestigd diende te worden, niet terug schrikte voor een verbond met die burgerlijke groepen, die in deze

gansche onvergelykelyk felle campagne betrouwbaar gebleken waren waar het gold de verdediging van wat zoozeer in gevaar was.

Dit politiek-parlementaire verbond leidde ook tot het vormen van een gezamenlijk ministerie, het bekende ministerie-Waldeck-Rousseau. Toen gebleken was, dat, om deze regeering mogelijk te maken, de daadwerkelijke medewerking van de socialisten noodzakelyk en onontbeerlyk was, heeft Jaurès ook deze konsekwentie uit zijn houding durven trekken.

Guesdisten en Blanquisten weigerden dezen stap te doen en aldus heeft de houding van Jaurès en de zynen aanleiding gegeven tot een heftige botsing tusschen hem en die beide andere groepen.

Twee kampen van de socialistische beweging stonden in dezen tijd tegenover elkander, de „Parti Socialiste Français” (Fransche Socialistische Partij) en de „Parti Socialiste de France” (Socialistische Partij van Frankrijk). De eersten waren de voorstanders van het „ministerialisme” en de anderen tegenstanders daarvan.

Een voorloopige eenheid werd wederom verkregen na het Internationaal Socialistisch Congres van Parijs in 1900, waar de bekende resolutie werd aangenomen, die het „ministerialisme”, ofschoon in bijzondere gevallen mogelijk en noodzakelyk, toch als een bepaalde methode verwierp.

Echter was die eenheid nog niet van blijvenden aard; dat de socialist Millerand in het burgerlyk ministerie zitting bleef houden, was het groote struikelblok.

Vandaar dat de kwestie in haren ganschen omvang op het daarop volgend Internationaal Kongres van Amsterdam, in 1904, weer ter sprake kwam. De daar aangenomen resolutie van taktiek vond scherpe tegenkanting van de zijde van Jaurès. Het op dit kongres gehouden debat, dat hoofdzakelyk liep tusschen Jaurès en de vertegenwoordigers van de Duitsche sociaaldemokratie, muntte niet enkel uit door strenge zakelykheid en hoogheid, maar Jaurès heeft daar van zijn standpunt enkele dingen gezegd over de positie van de Duitsche sociaaldemokratie, die juist in dezen tijd wel het meest, als wij ze nalezen, ons tot diep nadenken moeten stemmen.

Jaurès heeft geen oogenblik gewild, dat, wat toenmaals

volgens hem noodzakelijk was voor de politieke verhoudingen in Frankrijk, óók voor alle landen gelden zou. Hij wilde alléén dat het Internationaal Kongres geen enkel land in dit opzicht aan banden zou leggen.

Maar zijn meening bleef in de minderheid. Niemand kon ontkennen dat het voor hem een zeer zware strijd was om het kongresbesluit niet enkel te aanvaarden, maar ook er toe mede te werken, dat het geen doode letter bleef. Het gansche kongres heeft dit toen ook wel gevoeld. En het was de glorie van Jaurès, dat ten slotte de uitspraak van de meerderheid van het Internationaal Kongres voor hem zwaarder bleek te wegen dan al het andere.

Sedert dien waren alle groote beletselen om de eenheid te bereiken feitelijk verdwenen. En het was na dit kongres in de eerste plaats Jaurès zelf die zich met hart en ziel aan het tot stand komen van de eenheid heeft gegeven en ook met alle gaven waarover hij beschikte de verkregen eenheid bewaakte en er naar streefde dat zij zich hoe langer hoe meer vastzette en onaantastbaar werd te midden van de inwendige meeningskonflikten die aan de „Vereenigde Socialistische Partij” ook na 1904 niet bespaard konden blijven.

De „geünifieerde partij”, gelijk men haar voortaan noemde, kon nu vrij haar eigen politiek voeren en een sterk „socialistisch blok” vormen.

Jaurès heeft toen het dagblad de „Humanité” opgericht, dat naderhand partijorgaan werd, het blad waarin hij gedurende zooveel jaren bijna dag aan dag zijn politieke artikelen schreef, die leiding gaven zoowel naar buiten als naar binnen. In die artikelen vindt men Jaurès' inzichten omtrent tal van punten van politiek beleid, van sociale hervorming en van taktiek in den klassenstrijd ontwikkeld.

Jaurès kende in de politiek geen scherpe, onoverbrugbare tegenstellingen. Zijn opvatting van de maatschappelijke ontwikkeling schetste hij zelf eenmaal met een beroep op Marx als „revolutionaire evolutie”, een lange, ononderbroken keten van in elkander overgaande phazen, een eeuwig worden en vergaan, dat geen gewelddadige sprongen kent.

Volgens Jaurès was de sociale revolutie geen in de toekomst liggende gebeurtenis, geen katastrofale ineensstor-

ting. Zij was een van-dag-tot-dag zich voltrekkend proces, dat vooral de socialisten door hun hervormingsdrang, in het parlement en daarbuiten, hadden te bevorderen en te bespoedigen. En dat in een republiek met democratische grondslagen als Frankrijk deze opvatting temeer gerechtvaardigd was, heeft Jaurès meermalen, met een beroep op uitingen van Friedrich Engels en anderen, helder in het licht kunnen stellen.

STRIJD VOOR DEN VREDE.

Van niet minder beteekenis dan Jaurès' binnenlandsche was zijn buitenlandsche politiek en zij boezemt ons zelfs nog meer belangstelling in, wijl zij zoo innig samenhang met het laatste tienjarig tijdvak dat voor den vrede in Europa van zoo oneindig veel gewicht is geweest en de voorname positie van Jaurès in de socialistische Internationale heeft bepaald.

Men kan wel zeggen, dat de tien jaren die aan den huidige oorlog voorafgegaan zijn en waarin het oorlogsgevaar haast geen enkel jaar van de lucht is geweest, de politiek van de Internationale, die op geen ander doel gericht was dan op het behoud van den vrede, voornamelijk door Jaurès geleid is.

Men kan Jaurès' standpunt, ten opzichte van dezen strijd, het best karakteriseeren als revolutionair pacifisme.

Hij wenschte den vrede, maar wilde niet enkel en alleen maar daarvoor gepropageerd zien langs den weg van de overtuiging. Vrede was voor Jaurès het doel; maar er bestond geen middel, dat volgens hem voor het behoud daarvan door het proletariaat niet gebruikt zou mogen worden, zoodra zijn organisatorische machtsontwikkeling het daartoe in staat stelde.

De laatste tien jaren waren voor den vrede in Europa van den meest gevaarlijken aard.

De internationale toestand werd, eenerzijds tengevolge van de zich meer en meer ontwikkelende koloniale expansiezucht, anderzijds tengevolge van de politiek van Engeland, om Duitschland in Europa met een kring van tegenstanders te ommuren, met den dag meer gespannen.

In Frankrijk zelf trachtte men het bondgenootschap met

Rusland, vooral in de chauvinistische en militaristische kringen, die een oorlog met Duitschland uit „revanche” nog altoos als het groote doel van Frankrijk's buitenlandsche politiek najaagden, steeds nauwer aan te halen, als een voortdurende bedreiging tegen den vijand. Het eene milliard, dat de kleine spaarders aan het Tsarenrijk leenden, volgde het andere op en de chauvinistische pers verheerlijkte iedere zoodanige leening als een „patriotische” daad.¹⁾

Het verbond met Engeland, de zoogenaamde „entente cordiale”, een brouwsel uit de diplomatieke duisternis, waarmee minister Delcassé, de fanatieke chauvinist en politieke avonturier, het lot van Frankrijk verkocht aan die groote mogendheid, die beloofde het tegen Duitschland te zullen helpen, verslechterde die situatie nog.

Tenslotte maakte de ontwikkeling van de verhoudingen in Turkije en op het Balkan-schiereiland, die de nieuwe tegenstellingen Duitschland-Engeland eenerzijds, Oostenrijk-Rusland anderzijds schiep, dien toestand zóó onverdragelijk, dat het te verwonderen is dat de katastrofe die in Augustus 1914 tot een voor de wereld zoo rampzalig feit werd, niet reeds veel eerder was uitgebroken.

Dat dit niet is geschied, is voor een goed deel te danken aan den strijd van de socialistische Internationale. Zeker, zij heeft den oorlog tenslotte niet kunnen voorkomen; maar wie niet opzettelijk blind wil zijn, zal dienen te erkennen, dat zij alle krachten die zij had en alle middelen die haar ten dienste stonden, gebruikt heeft, om het oorlogsgevaar zoolang mogelijk te keeren en Europa die ramp zoolang mogelijk te besparen.

Men moet evenwel de groote rol die Jaurès in het zoo-even geschilderde tijdvak heeft gespeeld en die hem vooral ook ver over de grenzen van Frankrijk, in alle landen der socialistische Internationale, terecht het schitterende aanzien hebben bezorgd, waardoor zijn naam in het miljoenenleger van het proletariaat altoos zal blijven voortleven, ook weer zien in het licht van de rol die Frankrijk zelf in de politiek van Europa had te vervullen.

¹⁾ Vóór den oorlog bedroeg de som van Fransch kapitaal in Russische staatsleeningen al 20 milliard francs (10 milliard gulden).

Want het was hoofdzakelijk in het raam van de politieke verhoudingen van zijn land, dat Jaurès werken kon voor het behoud van den vrede, en met de middelen welke hem daar ten dienst stonden, om die politiek meer en meer te ontdoen van haar aanvallend en chauvinistisch karakter, met de spits naar Duitschland toegekeerd. Hier gingen de binnenlandsche politiek met de buitenlandsche, die naar Jaurès meende het Fransche proletariaat had te volgen, hand in hand. Slechts door en in den vrede kon Frankrijk blijven gedijen en enkel door het handhaven van den vrede kon het land die rol vervullen, die Jaurès het in Europa toedacht als sociale republiek, kon het als in den tijd van de Revolutie de levenwekkende kracht zijn voor de sociale omwenteling en de vernieuwing van het oude imperialistisch-kapitalistische Europa.

Jaurès heeft van stonde aan de welig tierende, verderfelijke „revanche”-gedachte bestreden en steeds wanneer daarvoor maar aanleiding bestond, de noodzakelijkheid in het licht gesteld van een toenadering tot Duitschland. Onbeschrijfelijke smaad en laster had hij hiervoor, jaren achtereen, niet alleen van de chauvinistische en nationalistische pers van minder allooi, maar ook van zeer invloedrijke groote Parijsche organen als de „Temps” te dragen.

Telkens als Jaurès een poging deed in het parlement om de rampzalige „revanche”-idee te bestrijden, telkens als hij trachtte aan het verbond met Rusland ieder aanvallend karakter te ontnemen, telkens wanneer hij de solidariteit van het proletariaat der groote West-Europeesche landen boven de oorlogszucht eener machtige klik in zijn land stelde, schold die pers hem openlijk voor een „vaderlandslooze”, een „landverrader” en een voor zijn land „gevaarlijk” vriend van Duitschland.

En zoowel in als na de algemeene verkiezingen van 1914, waarin de socialistische partij zulk een felle campagne gevoerd had tegen de invoering van den driejarigen dienstdienst, een campagne die voor de partij een zoo schitterend verloop had, was in het bijzonder Jaurès bijna dagelijks het mikpunt van de woede der chauvinisten, die op de meest persoonlijke wijze het volk tegen hem ophitsten.

In dien zin kan men zeggen, dat Jaurès als slachtoffer van zijn konsekwente vredespolitiek is gevallen, omdat iedereen wel kan begrijpen, dat een campagne, dag aan

dag op zulk een giftige manier tegen een politiek man van de beteekenis van Jaurès gevoerd, vooral in een land als Frankrijk, voor het leven van zoo iemand eenmaal gevaarlijk moest worden.

Jaurès heeft zonder verpoozen er voor geijverd, dat de buitenlandsche politiek van Frankrijk niet storend zou ingrijpen in het overgangsproces, dat op den duur Frankrijk nader tot Duitschland zou moeten brengen, maar dat zij integendeel alles zou doen, om deze gelukkige ontwikkeling te bevorderen.

Maar hij stootte daarbij op de politiek van mannen als Delcassé, die bij meer dan eene gelegenheid toonde den oorlog met Duitschland te willen, en wiens houding tijdens het eerste Marokko-konflikt in 1905—1906 door Jaurès nog juist precies op tijd kon worden ontmaskerd om Europa aan het noodlot van een algemeenen oorlog nog te kunnen doen ontsnappen.

In zekeren zin kan men zeggen, dat Jaurès bij die gelegenheid den oorlog van 1914 al heeft voorzien. Dit tijdperk waarin het „Delcasséisme” in de buitenlandsche politiek de overhand kreeg, scheen Jaurès een schrikwekkende gelijkenis te vertoonen met dat hetwelk in Frankrijk aan den oorlog van 1870 voorafging.

Jaurès waarschuwde onophoudelijk zijn volk tegen al die onklare, vage „revanche”-gedachten, die toen opnieuw levendig waren geworden; tegen het diplomatiek stelling nemen in Duitsch-Engelsche konflikten, tegen een voortdurend verder om zich heen grijpen van de zucht naar koloniale veroveringen. Hij deed dat onvermoeid, dagelijks, met het woord en met de pen. Zelfs probeerde hij later, toen ten tweede male, in het tweede Marokko-konflikt van 1911, de oorlog bijna niet meer te vermijden scheen, in Berlijn als spreker op te treden, wat de Duitsche regeering hem echter belet heeft.

Tegenover die opeenvolging van konflikten, die de meest onbedriegelijke teekenen waren voor den stand van den oorlogsbarometer in Europa, vestigde Jaurès steeds meer zijn hoop op de internationale socialistische arbeidersbeweging. Zijn optreden op de internationale kongressen van de laatste jaren, in het bijzonder zijn geweldige rede te Basel in 1912, de pogingen die hij enkele weken vóór zijn

dood op het buitengewoon kongres van de Fransche partij te Parijs deed, om een daadwerkelijk optreden te verkrijgen van de socialistische partijen in de drie groote landen, om te pogen het uitbreken van den oorlog te smoren door middel van werkstaking en verhindering der mobilisatie, dat alles legde getuigenis af van zijn wil om, koste wat het kost, een Europeeschen oorlog te voorkomen.

Maar Jaurès heeft bovendien nog veel meer gedaan.

Reeds in den tijd van de Dreyfus-zaak kon hij zich overtuigen van het groote inwendige gevaar dat Frankrijk in zijn legerorganisatie bezat en steeds meer bleek hoe in iedere poging om het land te drijven in de richting van een oorlog met Duitschland, niet enkel de hooge diplomatie, maar ook de hogere legeraanvoering mede de hand in het spel had.

Dit vooral heeft Jaurès er toe gebracht, om te trachten in Frankrijk de geesten te bewerken voor de noodzakelijkheid eener grondige reorganisatie, men mag gerust zeggen: revolutioneering, van het stelsel van het staande leger.

Hiervoor deed hij in 1911 zijn voorstel aan de Kamer tot het invoeren van een volksleger en hiervoor schreef hij, als toelichting tot dit wetsontwerp van slechts 18 artikelen, zijn schitterende boek „L'Armée Nouvelle” (Het nieuwe leger), niet enkel maar als een militair boek, maar als een werk waarin hij met onvergelykelijke kracht alle problemen van socialen en sociaal-politiek aard, van nationale en internationale beteekenis, die sedert vele jaren in de socialistische beweging waren opgekomen en tot welker oplossing het op de internationale kongressen niet is kunnen komen, heeft ontleed.

„L'Armée Nouvelle” is een bestrijding van het militarisme, gelijk zich dit uit zijn aard een gevaar voor den vrede toonde, maar tevens is het een overtuigend betoog voor de landsverdediging. Het is een scherpe bestrijding van de anti-patriottische gedachte, maar tegelijk een hartstochtelijk pleidooi voor de internationale verstandhouding en samenwerking van de volken, voor het werk des vredes door de solidariteit van de proletarische klasse van alle landen.

Voor Jaurès stond de internationale gedachte, waarvoor zeker geen van de leiders der Internationale hartstochtelijker heeft gewerkt om haar ingang te doen vinden, dan hij, niet

tegenover de nationale. Een zoo utopistisch internationalist is Jaurès inderdaad nooit geweest. Daarvoor zag hij, in weerwil van zijn idealisme en zijn onverwoestbaar optimisme, die hem altoos deden blijven hopen en verwachten, de realiteit veel te scherp.

Voor Jaurès was de nationale gedachte een onontbeerlijk element van de Internationale zelf, die immers altoos heeft gestaan op het standpunt van de zelfstandigheid en het zelfbeschikkingsrecht van de naties.

Men dient voorts in het oog te houden, dat Jaurès den strijd daarbij nog naar twee zijden had te voeren. Naar de zijde van het chauvinisme, dat het leger tot een aanval op Duitschland wenschte gebruikt te zien, en de militaire coterie die het daarnaar inrichtte, en naar de zijde van de anti-patriottische syndikalisten, met hun jarenlange utopische anti-militaristische propaganda, ja zelfs in eigen rijen tegen het anti-patriottisme van Hervé.

Jaurès begreep heel duidelijk, dat een staand leger de grootste vijand was die de ontwikkeling van Frankrijk tot sociale republiek in eigen boezem hebben kon; en hij zag daarbij ook maar al te goed in, dat voor een werkelijk vredelievend Frankrijk in zulk een staand leger evenzeer een permanent gevaar lag.

Daarom waren zijn volksleger-voorstel en zijn boek beiden daden van groote politieke beteekenis.

SLOT.

Jaurès zal onder de groote sociaaldemokraten, zoowel de wetenschappelijke als de praktische, want hij was beide, een bijzondere plaats blijven innemen. Hij heeft het gansche wetenschappelijke socialisme doorgrond en verwerkt, als niemand. Hij-zelf heeft meermalen verklaard, vele jaren te hebben besteed aan een doorvorsching en verwerking van het Duitsche socialisme, zooals zich dat heeft ontwikkeld „van Fichte tot Marx”.

Maar hij heeft daaraan een eigen element toegevoegd, een nieuwe kracht die alleen een geestelijke nazaat van de groote Revolutie van 1789, voor Frankrijk althans, daaraan toevoegen kon. Dat is vooral zijn blijvende waarde voor het Fransche socialisme.

Jaurès stond niet op het standpunt van het historisch materialisme, opgevat althans in dien zin, dat in den klassenstrijd enkel de economische factoren de doorslaggevende zijn. En toch heeft niemand zoozeer de macht van de arbeidersklasse, om hare historische politieke en economische taak te vervullen, gesterkt als hij.

Jaurès was steeds wijsgeerig idealist, omdat hij in de voortstuwende kracht van de idee, die door de ontwikkeling van economische en politieke verhoudingen naar den voorgrond was gedrongen, ook op zichzelf geloofde als in een groote moreele kracht.

Men kan Jaurès, als socialist, voorzoover een vergelijking in dat opzicht beteekenis kan hebben, het best vergelijken met Ferdinand Lassalle.

Ook Lassalle stond niet op historisch-materialistisch standpunt, doch was een overtuigd en vurig aanhanger van de idealistische richting, die aan de zedelijke kracht van een groote idee, zooals die van het socialisme, een even groote waarde toekende als aan de maatschappelijke noodzakelijkheid, dat de arbeidersklasse voor die idee met al hare krachten had te strijden om haar te doen verwezenlijken.

En met Lassalle had Jaurès ook nog gemèen die sterk-uitgesproken staatsidee, die geen staatsvergoding was, maar de breede opvatting omtrent de taak en het doel van den staat tegenover zijn burgers, die hen tot zedelijke en stoffelijke vrijheid kon doen komen, die beide voorwaarden voor dien hooger maatschappelijken vorm, die het socialisme is.

Voor Jaurès was ook, evenals voor Lassalle, het socialisme in de eerste plaats rechtsfilosofie, wel het sterkst belichaamd in den strijd van de arbeidersklasse, maar daarom nog volstrekt niet tot haar alleen beperkt.

Hierom was het ook zoo juist, wat de sekretaris van het Internationaal Socialistisch Bureau, Camille Huysmans, aan het graf van Jaurès zeide: „Het genie van Jaurès is niet binnen het raam eener partij te omsluiten. Hij was meer dan de vertegenwoordiger van een klasse. Hij was het zinnebeeld van een tijdperk.”

Ten slotte is er hierin ook nog overeenkomst tusschen die beiden, Lassalle en Jaurès, dat beider socialistische arbeid in zoo sterke mate bevruchtend gewerkt heeft voor

de propaganda onder het gansche proletariaat van hun land. Als een bewijs, hoezeer men in de kringen van de arbeiders, die niet onmiddellijk tot de socialistische partij behoorden, Jaurès' arbeid schatte, mogen hier de volgende woorden worden opgeteekend, die Léon Jouhaux, de bekende leider van de syndikalistische vakvereenigingscentrale, de „Confédération Générale du Travail", aan het graf van Jaurès heeft gezegd:

„Voor deze lijkbaar, waar de grootste van ons land koud en levenloos neergestrekt ligt, hebben wij tot plicht te zeggen, dat tusschen hem en ons geenerlei scheidsmuur heeft bestaan. Men zou kunnen meenen, dat wij tegenstanders van Jaurès zijn geweest. Hoezeer vergist men zich dan daarin! Er bestonden tusschen hem en ons meningsverschillen; maar in den grond van de zaak hebben zijne en onze aktie elkander aangevuld. Zijn intellektueele arbeid heeft onzen praktischen arbeid bevrucht. In de groote oratorische diskussies, die tengevolge van de sociale kwesties noodig waren, bracht ons Jaurès altoos het licht. Met hem hadden wij steeds geestelijke gemeenschap. Jaurès was onze gedachtenwereld, onze levende leer!"

Jaurès heeft nooit, zooals Guesde en anderen, tegenover de syndikalistische vakorganisaties een zoo scherp afwerend standpunt ingenomen. Ook hier zag zijn geest weer geen onoverbrugbare kloven. Alhoewel hij de methode van het syndikalisme, vooral zijn anti-politieke en anti-parlementaire propaganda, als zeer nadeelig voor de machtsontwikkeling van het proletariaat beschouwde, zag hij anderzijds toch te zéér in de vakorganisatie een zich-zelf ontwikkelenden tak van de arbeidersbeweging, waarin de sociaaldemokratie zoo min mogelijk verdeeldheid had te brengen, om hier anders dan hoogst voorzichtig te werk te gaan.

Hierom stelde hij ook, eenige jaren geleden, de „Humanité" open voor de penvoerders van het syndikalisme, ten einde langs den weg van onderlinge diskussie en wederzijdsch vertrouwen, stap voor stap, toenadering tusschen partij en vakbeweging te bereiken.

Over het algemeen was de methode van Jaurès in den strijd naar binnen de pedagogische, die methode, die in de eerste plaats vooropstelt, dat iedere idee, om te kunnen doordringen en verwezenlijkt te kunnen worden, daartoe tijd

moet hebben en dat het middel tot dat doel niet is een gewelddadig opdringen, maar redeneering en overtuiging.

„Heel het leven van Jaurès”, zegt Ch. Rappoport in zijn jongste biographie¹⁾, „was een strijd voor de verwezenlijking van het socialistisch ideaal. Het was het heldhaftige leven van een werker voor het recht, de gerechtigheid en de waarheid, die rust noch duur heeft gekend. Op haat antwoordde Jaurès met zachtheid. Zijn tegenstanders zocht hij te ontwapenen door argumenten, door handelen en onverstoorbaar geduld. De veelvuldig voorkomende narigheden van den dagelijkschen strijd en den kleingeestigen onderlingen nijd ontvluchtte hij in de hoogere sfeeren van den geest en, vooral ook, door den arbeid. De arbeid was voor Jaurès het universeele geneesmiddel, dat alle kwalen heelde, alle gemeene vlekken kon uitwisschen. En vandaar dat hij een zoo diepgeworteld socialist was. Want het socialisme was voor hem de alles-omvattende arbeid, de universeele en scheppende vruchtbaarheid. En Jaurès heeft onophoudelijk met zijn stoeren arbeid alles bevrucht, wat hij aangeraakt heeft.”

Zoo moeten het genie van Jaurès, zijn nooit verzakende strijdlust, zijn moed en zijn onbegrensd vertrouwen in de zaak die hij diende, voor alle socialisten, voor allen die strijden voor de zaak waaraan hij zijn leven heeft gegeven, als een stralend voorbeeld blijven leven.

Daar is een woord van hem, dat wij in een van die vele schitterende artikelen vonden, die hij schreef in die dagen dat zijn land en geheel Europa in de meest gevaarlijke crisis verkeerden, en daarmede wenschen wij hier te besluiten. Dat woord geeft ons Jaurès geheel, zooals hij als socialist geweest is:

„Onze plicht is verheven en duidelijk: altijd onze ideeën propageeren, altijd onze krachten in beweging zetten en organiseren, altijd hopen en altijd strijden, tot aan de eindelijke overwinning van het internationale democratische socialisme, dat de schepper is van de gerechtigheid en van den vrede.”

¹⁾ Jean Jaurès, L'homme, le penseur, le socialiste (Jaurès als mensch, denker en socialist.)